

І. М. ШУГАЛЬОВА*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ ЩОДЕННИКІВ ОЧЕВИДЦІВ НІМЕЦЬКОЇ НЕВОЛИ

Дневники с далекой неволи / уклад. В. Г. Ткаченко. – Запорозьє, 2010. – 112 с. – (Забутые дневники).

Останнім часом у наукових та громадських колах зростає увага до історії повсякденності, все частіше предметом дослідження постає буденне життя пересічних громадян, їх долі, почуття, які особливо загострювалися в переломні моменти вітчизняної історії. Тому вважаємо, що започаткування зусиллями Інституту історії України НАН України (Запорізьким відділенням), Запорізьким науковим товариством ім. Я. Новицького, Державним архівом Запорізької області та членами громадської організації “Вознесєнівка” серії видань щоденників та мемуарів є особливо корисним при дослідженні мікроісторії, історії повсякденності.

Публікація, що рецензується – це колекція щоденників мешканців Запорізького краю Дьячкової Марії Тимофіївни, Шрачинського Миколи Васильовича та невідомого жителя Запорізької області, відправлених на примусові роботи до Німеччини, є першим виданням означеної серії.

Щоденники періоду Великої Вітчизняної війни одразу привертають увагу читача емоційністю викладу матеріалу. В мемуарах відбито лише певні моменти життя їх авторів, але одразу стає очевидним, що це – знакові, переломні миті життєвого шляху людей, які відверто описують свої почуття, відображають події, якими був насичений їх день. Це не завжди мають бути якісь знакові моменти в історії (інколи просто перелічується денний харчовий раціон людини). Проте в умовах війни, проживши день, люди вже були щасливі, що смерть їх обминула. З окремих сторінок щоденників буквально віє відчуття страху, яке наповає людину, що живе в очікуванні можливої смерті...

Перший із запропонованих у виданні мемуарів – це щоденник Марії Тимофіївни Дьячкової, мешканки Чернігівського району Запорізької області. Записи створювалися під час її перебування на примусових роботах у Німеччині у роки Великої Вітчизняної війни.

Авторка буденно описує своє життя. Звертає увагу читача проблема вільного часу, ностальгії дописувачки за батьківщиною та співвітчизниками, звичним для неї ритмом сільського життя в Україні.

Щоденник Марії Дьячкової створювався з 1941 р. (з моменту вивезення на примусові роботи до Німеччини) до липня 1945 р. – часу

Шугальова Інна Михайлівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Запорізького національного університету.

© Шугальова І. М., 2010

її повернення в Україну, після звільнення. Записи різняться за змістом та формою – від розлогих розмірковувань про попереднє мирне життя до лаконічної констатації фактів дня в неволі, що минув. Загалом, мемуари пронизані відчуттями приреченості та усвідомленням власної безпорадності щось змінити.

Автор наступного щоденника – Шрачинський Микола Васильович – уродженець Оріхівського району Запорізької області, писав мемуари під час ув'язнення в концтаборі в 1943 р. Вони численні за фактажем, але, разом з тим емоційно напружені. Окремі фрази, що особливо бентежили автора, підкреслено або виділено червоним олівцем.

У мемуарах невідомого мешканця Запорізької області зафіксовано події його життя в період 1943–1945 рр., а саме з моменту його відправлення на примусові роботи до Німеччини до часу повернення назад до Запоріжжя. Автор детально описав маршрут свого пересування, однак факти, які б відбивали його перебування на примусових роботах, викладено фрагментарно, з великими часовими розривами. Очевидно, автор фіксував лише ті моменти, які найбільше відбилися у його свідомості.

Автори мемуарів, запропонованих для видання, є представниками різних соціальних верств, по-різному склалися їх долі, усе ж їх записи об'єднує одна спільна риса – всі вони створені в умовах війни, коли впевненість у завтрашньому дні була відсутня і спрогнозувати розвиток подальших подій було важко.

Укладачі даного видання вдало здійснили наукову обробку щоденників; вступні статті, науковий апарат, примітки та посилання рельєфно відображають колорит епохи, розкривають суть проблем, які поставали перед людьми того часу. Але при цьому доля авторів щоденників, які представлені на сторінках публікації, не відходить на другий план. Навпаки – стають зрозумілими думки та мотиви дій, які відбиті у мемуарах Марії Тимофіївни Дьячкової, Миколи Васильовича Шрачинського та їх невідомого співвітчизника.

Вважаємо, що запропонована серія видань має отримати своє продовження з огляду на її актуальність серед науковців та всіх, хто цікавиться історією України.

